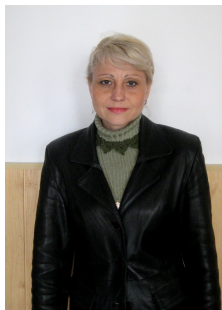

УДК 378.141

Т.В. Філонцева,
викладач,
Херсонський
політехнічний
коледж
Одеського
національного
політехнічного
університету

Л.В. Удод,
викладач,
Херсонський
політехнічний
коледж
Одеського
національного
політехнічного
університету
lvudod@mail.ru

РОЛЬ ТА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ Й ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРИ ТА МИСТЕЦТВА

Т.В. Філонцева, Л.В. Удод.

Роль та формування духовності й художньо-естетичної культури студентської молоді засобами літератури та мистецтва. У статті піднімаються проблеми молоді в сучасному суспільстві, питання формування духовності, національної свідомості, художньо-естетичної культури студентської молоді засобами літератури та мистецтва на заняттях та в позааудиторний час. Надаються приклади виховання морально стійкої, високодуховної, естетично-розвинутої, інтеркультурної особистості.

T.V. Philontseva, L.V. Udod.

The role and forming of spirituality and art- aesthetic culture of student youth with a help of means of literature and art. The problems of youth in modern society, the questions of forming of spirituality, national consciousness, art and aesthetic culture of student youth with a help of means of literature and art during and after classes are discussed. There are examples of education of a morally stable, highly spiritual, aesthetic developed, intercultural person.

Вступ. Сучасне цивілізоване суспільство неможливо уявити без навчання й виховання творчих особистостей із зорієнтовано – гуманістичним мисленням. Мета вищої освіти сьогодні – виховання творчої особистості, здатної сприймати все нове і потім продовжувати цей процес. Але не зважаючи на глибоку кризу, в якій знаходяться духовність і економіка України, вища освіта повинна залишатися пріоритетним напрямком у розвитку нашої держави. Від того яких фахівців ми готуємо сьогодні, залежить інтелектуальний та духовний потенціал нації в майбутньому.

Сьогоднішнє покоління студентів докорінно відрізняється від попереднього. Ці діти народилися в переломний період і зростали вже в нових умовах, до яких багато хто з представників старшого покоління не зміг пристосуватися. Підготовка висококваліфікованих фахівців є основним завданням вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації. Але, на нашу думку, цього замало. Треба формувати у студентів духовність, ху-

дожньо-естетичну культуру, розвивати естетичний смак. В.Сухомлинський писав: «Важливу мету всієї системи виховання я бачу в тому, щоб школа навчила людину жити у світі прекрасного, щоб вона не могла жити без краси, щоб краса світу творила красу в ній самій». [4]

Матеріал і результати дослідження. Студентські роки – роки формування соціальної зрілості, це час, який впливає на подальші роки життя. Україна прагне увійти в Європейське співтовариство і наших студентів необхідно підготувати до цього входження.

XXI століття. Непростий час. У молоді змінюються моральні цінності, йде розшарування суспільства за матеріальним становищем. З'являється байдужість до ближнього, цинічне ставлення до кожного, кого не шадить життя, відсутність культури, занепад духовності, національна зневага. Із західної культури потрапило те, що головним мірилом є гроші. Спостерігається зниження інтересу юнаків і дівчат до культури. Зростають споживацькі настрої. Насилля, порнографія, жорстокість, наркотики, злочинність. Все це негативно впливає на молодь. Втрачає цінність класична культура. Нав'язується масова культура, яка легкодоступна через телебачення, Інтернет. Молоді люди стали мало читати художню літературу, а 20% - зовсім не читають. Все це впливає на духовний світ молодої людини і вимагає створення нової цілісної системи навчання, і, в першу чергу, виховання морально стійкої, національно свідомої, високодуховної, інтелектуальної особистості – сучасного фахівця-патріота, спроможного конкурувати на світовому рівні. Велику роль в цьому повинні відігравати викладачі вищих навчальних закладів. Зараз всі розуміють, що тільки особистість може виховати творчого і культурного студента. І більше можливостей для цього в технічних закладах у викладачів соціально-гуманітарних дисциплін. Розвиток літератури невід'ємний від розвитку суспільства і відбиває всі його труднощі, особливості, всі бурхливі події та проблеми особливості й суспільства, націй та народів, окремих країн. Сучасна література якнайтонше пов'язана з усіма перипетіями свого часу, складність та суперечливість якого зумовлені своєрідністю та різноманітністю світового літературного процесу. Викладач літератури мусить продовжувати та розвивати кращі літературні традиції минулого. Ф.Шиллер писав: «Література – це храм, куди можна увійти чистою совістю і благородними намірами».[1] На заняттях соціально-гуманітарних дисциплін необхідно знаходити цілющі острови духовності, розвивати художньо-естетичні смаки студентів, приділяти більшу увагу тим, хто виховується в сім'ях, де відсутня увага до естетичної культури, мовленнєвого етикету, морально-етичних норм. Урок словесника має велике значення в естетичному і моральному вихованню: формує у студентів коледжу загальну культуру.

Від студентів необхідно вимагати творчого підходу до навчання, вчити їх думати і обґрунтовувати свою відповідь, залучати їх до пошуково-дослідницької роботи, підготовці презентацій, написання рефератів, творчих робіт, поезій, складання кросвордів, організувати виставки творчих робіт, зустрічі з митцями, розвивати їх естетичні здібності (малюнки до творів, відвідування храмів, літературного і художнього музеїв, студентські театри, тижні спеціальності, проведення конкурсів, олімпіад та інтелектуально-ділових ігор).

Так, при вивченні повісті «Гобсек» Оноре де Бальзака на економічному відділенні можна запропонувати ділову гру «Позика». Ви – клієнт Гобсека, укладіть з ним угоду щодо позики грошей, йдеться мова про рефлексію (міркування) від протилежного «Гроші – головний закон світу».

Викладачі Херсонського політехнічного коледжу Одеського національного політехнічного університету на заняттях з літератури відроджують критерії моральності, які виробило людство, повертають їх до гідних гуманістичних уявлень про совість, честь, гідність, добро і зло. В навчальних закладах технічного профілю необхідно розвивати художні здібності студентів, сприяти формуванню естетичної культури та національної свідомості підростаючого покоління. Розвиток творчих здібностей особистості варто вважати як головну задачу естетичного виховання. Цілком зрозуміло, що естетичне виховання гармонізує і розвиває всі духовні здібності людини, необхідні в різних областях творчості. Воно тісно пов'язано з моральним вихованням, тому що краса виступає своєрідним регулятором людських взаємин. Завдяки красі людина чисто інтуїтивно тягнеться і до добра. Очевидно, у тій мірі, у якій краса збігається з добром, можна говорити про моральну функцію естетичного виховання. Дослідники відзначають, що, формуючи естетичне мислення, виховання сприяє цілісному охопленню особливостей культури даної епохи. Одним із головних завдань вивчення літератури в коледжі є формування активної творчої особистості, здатної оцінювати явища класичної сучасної літератури. Так, при вивченні «Фуги смерті» Пауля Целана доцільно поєднати вивчення твору з прослуховуванням «Токати і фуги до мінор» Й.Баха. При вивченні поезії А.Ахматової «Реквієм» можна продемонструвати репродукцію Києво-Печерської Лаври, ілюстрацію картини Паоло Веронезе «Оплакування Христа». Музика Моцарта та картина мук розп'ятого Христа, Богоматері, учнів Спасителя цінності допомагають студентам глибше усвідомити страждання народу і моральні цінності, які проповідує А.Ахматова – високе життя людського духу, мужність і стійкість у стражданнях, моральний опір насильству, жорстокості, глибоку віру в справедливість, торжество гуманізму. Все це допоможе молоді загартуватись і вистояти у нелегкому житті.

Отже, постійне спілкування на уроках літератури з іншими видами мистецтва, розширює коло інтересів студентів, допомагає їм глибше зрозуміти явища дійсності і самих себе. Література виступає як моральний засіб формування духовності. Вивчення художньої літератури в контексті інших видів мистецтва передбачає виховання патріотичних поглядів, формування гордості за рідне письменництво та толерантне ставлення до культурних надбань інших видів мистецтва української та зарубіжної культур. Таким чином, гуманітарна освіта будує світогляд людини, формує інтелектуального читача.

Структура літературних занять може бути різною: це і урок-лекція, урок-семинар, літературна вітальня, студентська конференція, презентація, урок-інсценізація. Інсценізація духовно збагачує молодь, їх мову, виробляє культуру мовлення. З цією метою у навчальних закладах слід створювати студентські театри. Наш земляк М.Гоголь писав: «Театр – це кафедра, з якої можна багато добра причинити людям».[1]

На заняттях студентського театру молоді люди оволодівають елементами

акторської майстерності, розвивають музично-вокальні здібності, художнє мислення, поглиблюють знання. Так за власним сценарієм, створеним за фольклорними та літературними матеріалами колектив студентського театального гуртка (СТГ) «Український вертеп» (рис.1) мовно-

літературного клубу «Обрії»

здійснив виставу «Різдво та Новий Рік на Прадавній Україні», де всі познайомилися з національними традиціями та музично-пісенним фольклором України.

Студентський театр – одна з багатьох форм позааудиторної роботи з підлітками, яка розвиває їхні творчі здібності.

Головна мета викладачів залучати студентів до скарбів світової літератури і національної культури, загальнолюдських духовних цінностей, виховувати студентів-патріотів з вишуканим естетичним смаком.

Поринаючи в духовний світ героїв драматичної поеми Лесі Українки «Бояриня», студенти замислюються над сенсом життя, підсвідомо

примірюють моральні критерії, за якими живуть персонажі драми, до себе, до своїх сучасників і приходять висновку: духовно повноцінне, здорове життя людини неможливе без волі і без батьківщини.

Сучасна гуманізація освіти передбачає свободу вибору кута зору на художній твір.

Студент має дати власну оцінку прочитаному, висловити особисте ставлення до героїв твору, подій, що відбувалися в ньому. При вивченні повісті М.Коцюбинського «Тіні забутих предків» можна запропонувати студентам відповісти на такі питання:

- Що перемагає у творі – добро чи зло?
- Що ж таке щастя в розумінні героїв повісті?
- А для вас у чому сенс людського життя?

Вони дають моральну оцінку прочитаному, висловлюючи свої життєві позиції. Неабиякі виховні матеріали, високу духовність несуть у собі твори О.Довженка, О.Гончара.

Автори піднімають проблеми виховання працею, питання сім'ї, оточення у виховному процесі. Як заповідь нащадкам звучать слова О.Довженка: «Любіть землю. Любіть працю на землі, бо без цього не буде щастя нам...». Вивчаючи кіноповість О.Довженка «Україна в огні», викладач разом з автором формує духовний світ молоді людини та кращі моральні якості сучасного громадянина України.

Пошукам форм духовності, живих джерел, людяності присвячений роман О.Гончара «Собор», який обов'язково необхідно вивчати на уроках української літератури.

Яким буде народ України завтра – багато в чому залежить і від сім'ї, і від освіти, а в ній – від викладача соціально-гуманітарних дисциплін. Молодих людей словесник на заняттях повинен наближати до призабутої літературної спадщини українського народу, наближати до трагічних втрат і наших великих духовних надбань, можливо не виявлених через передчасну загибель їхніх творців.

Нам треба вивчати тернистий шлях розстріляних, засланих і забутих мучеників національної культури. Дати молоді більше знань про наш народ, його величезну культуру, переконати їх, що життя вимагає від кожної людини великої сили волі, творчого використання набутих знань на практиці – надзвичайно важливе завдання для словесника. Проте при цьому не слід забувати, що кожен літературний твір – самобутня духовно-естетична цінність, мета якої – виховання духовно зрілого громадянина-патріота, здатного орієнтуватися на високі ідеали в житті, брати їх за моральні орієнтири.

Естетичне виховання – це процес формування цілісного сприйняття і правильного розуміння прекрасного в мистецтві та дійсності, здатність

творчого самовиявлення людини. Ця здатність вимагає систематичного розвитку, становлення ж духовної культури здійснюється в процесі естетичного виховання. Коли формуються естетичні смаки, відбувається естетичний розвиток особистості, а сформувані ці смаки у молоді мусять і батьки, і педагоги разом, коли на уроці світової літератури заходить мова про імпресіонізм, викладач повинен довести до студентів світоглядні естетичні та мистецькі умови формування імпресіоністичного мистецтва, відстежити його своєрідний вияв у живописі, музиці та літературі, а все це виховує потяг до прекрасного. Вивчаючи новелу В.Кафки «Перевтілення», не можна зупинитися на світоглядних і естетичних засадах модернізму. Це допоможе розкрити внутрішній світ письменника. При вивченні української культури необхідно зупинитись на життєписі Огієнка, який вважав, що духовна особистість – це особистість, яка присвятила своє життя праці в ім'я кращої долі свого народу і віддана його ідеалам.

До кінця життя Огієнко був поборником духовно-патріотичного відродження українського народу, прагнув працювати для добра. На таких прикладах слід вчити нашу молодь.

Висновки. З огляду на це, у майбутньому, на наш погляд, роль художньо-естетичних та духовних факторів розвитку особистості має значно зрости. Тому так важливо продовжувати в коледжі формування духовної та художньо-естетичної культури студентської молоді. Тоді ми з гордістю зможемо сказати, що підготували не тільки чудового спеціаліста-патріота, а ще й високоморальну та інтелектуальну особистість, яка знайде своє місце в цьому складному житті.

Література

1. Етика [Текст]: навч. посіб./ В.О.Лозового, М.І.Панов, О.А.Сташевська та ін.; за ред. проф. В.О.Лозового.-К.: Юрінком Інтер, 2005.-224с.
2. Левчук Л.Т., Онощенко О.І. Основи естетики: навч. Посібник [Текст].-К.: Вища шк., 2006.-271 с.
3. Наулко В.І., Тарленко Л.Ф. Культура та побут населення України [Текст].-К.: Либідь, 1991.-232с.
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: у 5 т. [Текст].-К.: Вища шк., 1997.- 456с.
5. Посибаєв В.В. Духовний потенціал особистості [Текст].-М.: Мол. гвардія, 1997.- 225с.